

Становище

от доц. д-р Биляна Михайлова

по конкурса за заемане на академична длъжност доцент в направление 2.1. Филология (Български език - стилистика), обявен в Държавен вестник, бр. 24/17.03.2023 г.

Гл. ас. д-р Яна Любенова Сивилова е единствен кандидат в обявения конкурс за доцент по научната специалност 2.1. Филология (Български език – стилистика) за нуждите на Катедрата по български език във ФСлФ, СУ „Св. Климент Охридски”.

Яна Сивилова има богата и разностранна преподавателска дейност, която тя осъществява успешно благодарение на изключителната си ерудиция и уменията си да поднася материала систематизирано, точно и интригуващо, които познавам добре като нейна колега. Тя подготвя своите лекционни и семинарни курсове с голяма задълбоченост и отдаденост. Д-р Сивилова успява да поднесе на своите студенти сложни въпроси от различни езиковедски дисциплини, да събуди интереса им благодарение на своя жив и вълнуващ стил на изложение. Тя е възискателен преподавател, който успява да научи своите студенти на трудните понятия и теоретични концепции от областта на езикознанието.

Научните интереси на Яна Сивилова са многостранни. Публикациите ѝ са в областта на стилистиката, етимологията, фразеологията, фолклора, детската реч и социолингвистиката. Участвала е в редица научни проекти и конференции.

В конкурса за доцент участва с 25 публикации – една монография и 24 статии.

Яна Сивилова има достатъчен брой цитирания, които отговарят на изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Тъй като монографията „Археология на фразата“ (София: УИ „Св. Кл. Охридски“ 2022) има основно значение сред публикациите на д-р Сивилова, тук ще се спра най-вече на нея. Разказвайки биографиите на конкретни изрази, авторката се стреми да привлече вниманието на широк кръг читатели върху българската фразеология, да я направи по-привлекателна и достъпна, за да провокира, както сама пише „една по-осъзната употреба на фразата“.

Първата глава дефинира обема на изследване на фразеологията. Използваният от Я. Сивилова подход при дефиниране на устойчивите словосъчетания чрез съпоставка с думата и с изречението е традиционен за българската наука. Привлича внимание обаче отварянето на фразеологията към по-обширни цялости чрез коментарите върху възпроизводимите текстове. Тази идея е сполучливо илюстрирана в последната глава от книгата, където е обърнато специално внимание на ограничената вариативност и на възможностите за импровизация в един формулен жанр – прогнозата за времето.

При определянето на обекта на фразеологията специално внимание е обърнато и на друга специфична категория – фразите с ограничено разпространение (т.нар. *прилепчиви*

фрази – модни изрази или лафове), които нямат денотативно значение, а се възпроизвеждат в речта, за да предизвикат емоцията, съпътстваща ситуацията, която ги е породила.

Втората глава на книгата, *Историческа карта на фразата*, е посветена на изследване на етимологията на фраземите. Благодарение на семантична типология могат да бъдат установени редица закономерности в семантичния развой на думите. Семантичната еволюция обаче, повече от всеки друг вид езиково изменение, е подвластна на непредвидими обстоятелства.

Проучването на произхода на фразеологизмите е трудоемка задача, много по-сложна от изследването на произхода на думите. Тя изисква огромно търпение от страна на изследователя, огромна ерудиция в областта на историята на културата, антропологията, в науката за езика. Я. Сивилова притежава всичко необходимо, за да ни поведе в това пътешествие в историята на фразеологизмите.

На първо място тя представя спецификите в методите на филолозите и фолклористите при изследване на произхода на фразеологизмите, показва предимствата и грешките на всеки един подход, илюстрирайки ги с конкретни примери. Авторката подчертава, че липсата на строги научни критерии създава огромни трудности за филолозите при проучването на произхода на фразеологичните единици. Затова заблудите тук са повече от убедителните хипотези, а предлаганите етимологии са по-скоро народни.

Авторката смята, че при обяснението на семантичната еволюция на фразеологизмите хипотезите на фолклористите са по-убедителни. Проучването на фолклорният материал, на запазените през вековете митове, истории и притчи, на ритуалите и вярванията наистина дава на изследователите ключ към историята на мисленето на хората в по-стари времена, както и възможност за по-достоверно тълкуване на историята на фразеологизмите.

Я. Сивилова вярва, че безспорни постижения във фолклористиката са тези тълкувания, които обясняват произхода на фразеологизми въз основа на предлогическото мислене. Особено интересно и убедително в този смисъл е изследването на изразите *плюли си в устата* и *нося вода в решето*.

Изследователката начертава своеобразна историческа карта на произхода на фраземите. Тя ги разглежда в две групи: водещи началото си от Античността и водещи началото си от библейския текст. Показва, че част от Езоповите басни, които и до днес са оставили следи във фразеологията, имат древен (възможно дори месопотамски) произход.

Третата глава *Географска карта на фразата* проследява заемането на изрази в българския от балкански и европейски езици, като се съсредоточава върху актуалните калки от английски и проследява пътищата на проникване на неологизми сред словосъчетанията.

Особен принос тук представлява проучването на възрожденски текстове, преведени от руски, френски, немски и английски, които са съпоставени с оригиналните произведения и дават повод да се очертаят някои специфики на фразеологичната система

от периода на Възраждането, които да бъдат съпоставени със съвременни тенденции в същата област.

Последната глава от книгата – *Жанрова карта на фразата*, изследва функциите на фраземите във фатическото общуване, публицистиката, поезията. Те са разгледани като първични жанрове и е анализирано мястото им в полифонични (сложни) цялости.

Особено интересно е проучването, свързано с мястото на фраземите в романа на М. Русков „Чамкория. Тук е открояна ролята им за очертаването на много от постмодерните тенденции, залегнали в основата на текста. В каламбурния свят на съвременния човек особено място заемат именно фразата и анекдота, а „цитирацият човек“ остава в плен на конкретното, което не може да надскочи. Наслаждането на фрази, клишета и вицове, духовити коментари отразява едно фасетъчно съзнание, което не познава йерархиите и е затворено в своето непосредствено обкръжение, от което напразно търси изход.

Книгата на Я. Сивилова е първото подобно изследване в българската лингвистика. То представлява синтез на познанията и теориите в областта на фразеологията, които са приложени емпирично в изследването на произхода на многобройни фразеологизми, разгледани в труда. Забележително е, че авторката успява да илюстрира различни подходи: изработване на историческа и географска карта на фразеологизмите, проучването на съвременен литературен текст и на живия медиен език в такъв формулен жанр като прогнозата за времето.

Статиите на Яна Сивилова се поделят на два големи тематични кръга: стилистика и произход на фраземите. Публикации от 2 до 11 са посветени на стилистиката и в този смисъл са значими за настоящия конкурс. Задълбоченият стилистичен анализ в тях има различни аспекти, свързани с историята на литературата, реториката, философията, психоанализата, митологията, антропологията и фолклора. Всички тези аспекти са подчинени на строг езиковедски подход. Анализите на съвременни произведения, които предлага Яна Сивилова, могат да послужат в обучението на студентите по стилистика. Особено интересна от тази гледна точка е статията „Още веднъж върху Ерос, Танатос и Агапе“, изследваща разказа на В. Георгиев „Смъртта е разврат“, който изпълва със софийски сюжет специфичния повествователен подход, формиран в традицията на латиноамериканския магически реализъм.

В заключение бих искала да изразя високата си оценка за преподавателската и научно-изследователската дейност на д-р Яна Сивилова. **Въз основа на казаното по-горе и предвид факта, че са спазени всички законови изисквания, убедено гласувам „ЗА“ избирането на Яна Любенова Сивилова на академичната длъжност доцент по професионално направление 2.1. Филология (Български език – стилистика).**

София
30 юни 2023 г.

доц. д-р Биляна Михайлова